

INTERVJUUDE KAVAD¹

Uuring: Lapse peresise väärkohtlemise väljaselgitamine ja selle mõju hindamine lastekaitsetöös ja last puudutavas tsiviilkohtumenetluses

Intervjuude kavad on loodud järgnevatele sihtrühmadele: kohtunikud (I), advokaadid (II), kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajad (III), poliitikakujundajad (IV).

Eelnevalt on intervjuueeritavale suuliselt või kirjalikult lühidalt tutvustatud uuringut ja selle eesmärgi, mille alusel on saadud esialgne suuline või kirjalik nõusolek uuringus osalemiseks. Enne intervjuud saadeti intervjuueeritavale uuringus osaleja nõusoleku vorm, mille intervjuueeritav on allkirjastanud. Sellegi poolest alustatakse intervjuud alati sissejuhatusena, mille jooksul antakse intervjuueeritavale info tema poolt antud intervjuu (andmete) kasutamise kohta ning küsitakse veel kord, kas intervjuueeritavale on kõik nõusolekulehel olevad tingimused selged. Lisaküsimuste puhul selgitatakse need enne intervjuud veelkord üle.

Sissejuhatav osa kõigile:

Tere!

Viime läbi Sotsiaalministeeriumi tellimisel uuringut: Lapse peresise väärkohtlemise väljaselgitamine ja selle mõju hindamine lastekaitsetöös ja last puudutavas tsiviilkohtumenetluses. Selle käigus viime läbi ekspertintervjuusid kohtunike, advokaatide ja lastekaitsetöötajate seas, kellel on olnud kokkupuuteid laste hooldus- ja suhtlusõigustega seotud tsiviilkohtumenetlusega. Täna, et nõustusi intervjuud andma!

Selle uuringu tulemustele tuginedes esitatakse soovitused ning ettepanekud Eesti õigusruumi ja/või praktikate täiendamiseks, et lastekaitsetöös ning last puudutavas tsiviilkohtumenetluses oleks lapse heaolu, õigused ja huvid parimal moel esindatud ja kaitstud, sh süsteemselt ja piisavalt hinnatud lapse peresise väärkohtlemise mõju lapsele. Seega oma osalusega panustate tsiviilkohtumenetluses osalevate laste õiguste paremasse tagamisse Eestis.

Enne intervjuuga alustamist räägin veel lühidalt sellest, kuidas intervjuu tulemusi kasutame. Infot, mida Te meiega intervjuu käigus jagate, kasutame ainult uuringu läbi viimise eesmärgil ja ei seosta otseselt teie isikuga. Intervjuu seostatakse üldistatud tasandil vaid teie positsiooniga, kas siis nt kohtunik, advokaat, lastekaitsetöötaja või poliitikakujundaja. Teie isikut tuvastada võimaldavad andmed kustutatakse ja üheski dokumendis ei viidata teie osalemisele selles uuringus. Kõik uuringu käigus kogutavad andmed on konfidentsiaalsed, neid ei jagata kolmandate isikutega ja intervjuu salvestus kustutatakse pärast uuringu läbiviimist (eelduslikult 2025. a detsembris). Materjale hoiame analüüsi läbi viimise ajal Tartu Ülikooli turvatud ja parooliga kaitstud serveris, millele on juurdepääs ainult uurimisrühma liikmetel. Analüüsi tulemusi avaldame ainult üldistatud kujul ja avalikustame aruandes nii, et Teid ega teisi uuringus osalejaid ei saa keegi ära tunda

Kas see sobib Teile?

Kui jah, siis alustan intervjuud ja salvestame selle teie nõusolekul.

[Jah puhul alustame salvestamist!](#)

¹ Intervjuude kavad on esialgsed ja kajastavad endas kõiki võimalikke teemasid, mis võivad tõstatada intervjuude käigus. Edasises protsessis täpsustatakse intervjuuküsimusi, mis tähendab, et uusi teemasid ei lisata, kuid olemasolevaid küsimusi kohendatakse ning neist valitakse välja kõige olulisemad.

Palun kinnitage salvestise jaoks üle, et Teile on selgitatud uuringu eesmärki ja saadud andmete kasutamisega seonduvat. Teile on saadetud tutvumiseks uuringus osaleja nõusoleku vorm ning olete nõus uuringus osalemisega ja selle intervjuu salvestamisega.

Täna Teid, lähme nüüd edasi intervjuu juurde.

I Kohtunikud

Palusime Teil osaleda intervjuus, kuna olete kohtunik, kel on kogemusi hooldus- ja suhtlusõiguse vaidluste lahendamisel. Kas sobib, kui edaspidi kasutame lihtsamat sõnastust ja kasutame kokkuvõtlikult terminit "perekonnaasjades"? [Vastavalt vastusele peaks siis kasutama sobivat sõnastust.](#)

Sissejuhatav küsimus:

Kui kaua Te täpsemalt perekonnaasjade menetlemisega tegelenud olete?

Sisuküsimused:

1. Mis teemad on kohtus perekonnaasjade puhul kõige tavalisemalt vaidluskohaks või murekohtadeks teie vaates sh kui peres on alaealised lapsed?
 - a. Mida käsitletakse lapse suhtes vanema õiguste määramist puudutavates perekonnaasjades [lapse peresisese väärkohtlemisena](#)?
 - b. Kas olete puutunud kokku ka nende perekonnaasjade lahendamisel lapse väärkohtlemise või selle kahtlusega?
2. Mis on Teie kogemuse põhjal lapse peresisene väärkohtlemine?
 - a. Mida Te isiklikult defineerite lapse väärkohtlemisena?
3. Kas lapse väärkohtlemiseks loetakse Teie kogemuse põhjal perekonnaasjades näiteks ka:
 - perevägivalda, mille otseseks adressaadiks laps ei ole ehk perevägivalla pealt nägemist või sellest teadlik olemist?
 - lapse vanemast võõrandamist?
 - lapse hooletusse jätmist?
4. Kas ja kui palju kasutavad kohtunikud Teie arvates vägivalla tuvastamiseks ekspertiise ja asjatundja arvamust?
5. Kellelt saab perekonnaasja lahendav kohus esmase info lapse väärkohtlemise kohta? Kas vastava info esitab kohtule menetlusosaline (kes menetlusosalistest) või selgitab kohus selle välja omal algatusel (keda kaasates)?
6. Räägime nüüd perekonnaasjadest, kus menetluses esitatakse väide või kohus saab muul viisil info lapse väärkohtlemise või selle kahtluse kohta.
 - a. kas esialgset õiguskaitset kohaldades teeb kohus seda enamasti omal algatusel või menetlusosalise taotlusel?
 - b. millist infot lapse väärkohtlemise või selle kahtluse kohta kohus esialgse õiguskaitse rakendamiseks kasutab?
 - c. milliseid esialgse õiguskaitse meetmeid ja kui kauaks kohus lapse väidetava väärkohtlemise puhul rakendab?
 - d. millistel juhtudel ja milliste põhjendustega jätab kohus Teie kogemuse põhjal lapse väärkohtlemise kohta väite esitamisel esialgse õiguskaitse kohaldamata?
7. Kas ja kuidas perekonnaasja lahendav kohus kontrollib, kas lapse väärkohtlemine on aset leidnud?
 - a. milliseid tõendeid ja tõendusvahendeid kohus lapse väärkohtlemise tuvastamiseks kasutab?
 - b. kas on olukordi, kus kohus jätab lapse väärkohtlemisele viitava info kontrollimata? Kui jah, siis millised need olukorrad on?
8. Kas ja kuidas arvestab kohus lapse väärkohtlemisega sisulist lahendit tehes kuidas see mõjutab hooldusõigust ja suhtluskorda? Milline on Teie kogemus?
9. Kuivõrd ja mille põhjal hindab perekonnaasja lahendav kohus väärkohtlemise mõju lapsele?

- a. milliseid tõendeid ja tõendusvahendeid kohus kasutab, et väärkohtlemise mõju lapsele hinnata?
 - b. kas on olukordi, kus kohus jätab väärkohtlemise mõju lapsele hindamata, ning mis põhjustel ta seda teeb?
10. Millist lapse väärkohtlemisega seonduvat teavet ootab perekonnaasja lahendav kohus KOVilt ja lapse esindajalt?
11. Kas ja mille poolest erinevad KOVi ja lapse esindaja rollid lapse väärkohtlemisega seotud perekonnaasjades Teie vaates? Kas teil on KOVile ja lapse esindajale erinevad ootused ja milles need erinevused seisnevad?
12. Kas olete KOVide ja lapse esindajate poolt kohtule lapse väärkohtlemise kohta esitatava teabega rahul ning kas ja millises osas näete arenemisruumi?
13. Kuidas ja milliste meetoditega ning milliste põhimõtete alusel selgitatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades välja lapse huvid? Millest lähtute olukordades, kus:
 - lapse huvid ja lapse arvamus ei ole omavahel kooskõlas? kas ja kuidas lapse huvide väljaselgitamisel arvestatakse vanemate seisukohtadega?
 - lastekaitsetöötja ja lapse esindaja seisukohad lapse huvide kohta ei ole omavahel kooskõlas?
14. Kuidas Teie kogemuse põhjal tagatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades menetluse lapsesõbralikkus?
 - Millised on lapsesõbraliku menetluse tunnused?
 - Millised raskused lapsesõbralikkuse menetluse tagamisel esinevad?
 - Millised on osapoolte rollid ja ootused selles sh kuivõrd need erinevad?
 - Kas ja kuidas saaks perekonnaasjade menetlust (veel) lapsesõbralikumaks muuta?
15. Mida saaks teha, et väärkoheldud või selle kahtlusega lapsed oleksid perekonnaasjades praegusest paremini kaitstud?
 - kas ja mida saaks praegusest paremini teha kohtud, lastekaitsetöötajad, lapse esindajad;
 - kas ja mida saaks üldiselt paremini teha.

II Advokaadid

Palusime Teil intervjuus osaleda, kuna olete advokaat, kellel on kogemusi laste esindamisel hooldus- ja suhtlusõiguse vaidlustes. Kas sobib, kui edaspidi kasutame lihtsamat sõnastust ja kasutame kokkuvõtlikult terminit “perekonnaasjades”? [Vastavalt vastusele peaks siis kasutama sobivat sõnastust.](#)

Kui kaua Te täpsemalt perekonnaasjades olete advokaadina / lapse esindajana tegelenud?

Sissejuhatav küsimus

Kas olete puutunud kokku ka nendes perekonnaasjades lapse väärkohtlemise või selle kahtlusega? Kas ja kui sageli puutute oma töös kokku lapse väärkohtlemise või selle kahtlusega?

Sisuküsimused

- 1) Mida käsitletakse lapse suhtes vanema õiguste määramist puudutavates perekonnaasjades Teie kogemuse põhjal lapse peresisese väärkohtlemisena?
- 2) Mida Te isiklikult defineerite lapse väärkohtlemisena?
- 3) Kas lapse väärkohtlemiseks loetakse Teie kogemuse põhjal perekonnaasjades näiteks ka:
 - perevägivalda, mille otseseks adressaadiks laps ei ole ehk näinud perevägivalda pealt või olnud sellest teadlik?
 - lapse vanemast võõrandamist?
 - lapse hooletusse jätmist?
- 4) Räägime nüüd perekonnaasjadest, kus menetluses esitatakse väide või kohus saab muul viisil info lapse väärkohtlemise või selle kahtluse kohta.
 - a) kas esialgset õiguskaitset kohaldades teeb kohus seda enamasti omal algatusel või menetlusosalise taotlusel?
 - b) millist infot lapse väärkohtlemise või selle kahtluse kohta kohus esialgse õiguskaitse rakendamiseks kasutab?
 - c) milliseid esialgse õiguskaitse meetmeid ja kui kauaks kohus lapse väidetava väärkohtlemise puhul rakendab?
 - d) millistel juhtudel ja milliste põhjendustega jätab kohus Teie kogemuse põhjal lapse väärkohtlemise kohta väite esitamisel esialgse õiguskaitse kohaldamata?
- 5) Kas ja kuidas perekonnaasja lahendav kohus kontrollib, kas lapse väärkohtlemine on aset leidnud?
 - a) milliseid tõendeid ja tõendusvahendeid kohus lapse väärkohtlemise tuvastamiseks kasutab?
 - b) kas on olukordi, kus kohus jätab lapse väärkohtlemisele viitava info kontrollimata, ning millised need olukorrad on?
- 6) Kas ja kuidas arvestab kohus lapse väärkohtlemisega sisulist lahendit tehes – kuidas see mõjutab hooldusõigust ja suhtluskorda? Milline on Teie kogemus?
- 7) Kuivõrd ja mille põhjal hindab perekonnaasja lahendav kohus väärkohtlemise mõju lapsele?
 - a) milliseid tõendeid ja tõendusvahendeid kohus kasutab, et väärkohtlemise mõju lapsele hinnata?
 - b) kas on olukordi, kus kohus jätab väärkohtlemise mõju lapsele hindamata? Kui jah, siis mis põhjustel ta seda teeb?
- 8) Kuivõrd ja mille põhjal hindab perekonnaasja lahendav kohus väärkohtlemise mõju lapsele?

- 9) Millist lapse väärkohtlemisega seonduvat teavet esitate teie advokaadi / lapse esindajana perekonnaasjas kohtule? Kas see teave on juhtumipõhiselt väga erinev?
- 10) Millist lapse väärkohtlemisega seonduvat teavet Te kogute ja kuidas seda teete (lapse kodu/vanema/muu koha külastus, vestlus lapsega/vanema(te)ga/veel kellegagi (kellega?), asjakohaste järelepärimiste esitamine (kellele?) jm).
- 11) Kas ja kuidas sõltub Teie puhul lapse väärkohtlemise kohta teabe kogumine, s.o nii kogutava teabe sisu kui selle kogumise viis, lapse väärkohtlemise vormist, kestusest jt asjaoludest?
- 12) Kas kohtu ootused lapse esindajale lapse väärkohtlemise kohta esitatava teabe osas on Teie jaoks selged või oleks vaja neid ootusi täpsustada?
- 13) Kuidas, milliste meetoditega ja milliste põhimõtete alusel selgitatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades välja lapse huvid? Kas ja kuidas lapse huvide väljaselgitamisel arvestatakse vanemate seisukohtadega?
- 14) Kuidas Teie kogemuse põhjal tagatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades menetluse lapsesõbralikkus?
 - Millised on lapsesõbraliku menetluse tunnused?
 - Millised raskused lapsesõbralikkuse menetluse tagamisel esinevad?
 - Millised on osapoolte rollid ja ootused selles sh kuivõrd need erinevad?
 - Kas ja kuidas saaks perekonnaasjade menetlust (veel) lapsesõbralikumaks muuta?
- 15) Mida saaks teha, et väärkoheldud või selle kahtlusega lapsed oleksid perekonnaasjades praegusest paremini kaitstud?
 - a) Kas ja mida saaks praegusest paremini teha kohtud, lastekaitsetöötajad, lapse esindajad?
 - b) Kas ja mida saaks üldiselt paremini teha?

III Lastekaitsetöötajad

Palusime Teil osaleda intervjuus, sest olete lastekaitsetöötaja, kellel on töökogemus seoses suhtlus- ja hooldusõiguse kohtumenetlustega. Kas sobib, kui edaspidi kasutame lihtsamat sõnastust ja kasutame kokkuvõtlikult terminit "perekonnaasjades"? [Vastavalt vastusele peaks siis kasutama sobivat sõnastust.](#)

Sissejuhatavad küsimused

Kui kaua Te täpsemalt lastekaitse valdkonnas töötanud olete?

Kui sageli ja kuidas puutute oma töös kokku lapse väärkohtlemise või selle kahtlusega?

Sisuküsimused

- 1) Mida käsitletakse lapse suhtes vanema õiguste määramist puudutavates perekonnaasjades Teie kogemuse põhjal lapse peresisese väärkohtlemisena?
- 2) Mida Te isiklikult defineerite lapse väärkohtlemisena?
- 3) Kas lapse väärkohtlemiseks loetakse Teie kogemuse põhjal näiteks ka:
 - perevägivalda, mille otseseks adressaadiks laps ei ole ehk laps on näinud pealt perevägivalda toimepanekut või on olnud sellest teadlik?
 - lapse vanemast võõrandamist?
 - lapse hooletusse jätmist?
- 4) Kuidas on Teie kogemuse põhjal omavahel seotud lapse väärkohtlemise juhtumites perekonnaasjas läbiviidav kohtumenetlus ja KOVi lastekaitseline menetlus?
- 5) Kuidas juhtum Teie jaoks alguse saab?
 - a) Kui palju on juhtumeid, millest esimest korda kuulete, siis kui kohtust tuleb selle kohta teave (nt suhtluskorra vaidlused)?
 - b) Kui palju on juhtumeid, kus KOV on avaldajaks (sh PKS § 134, lapse heaolu ohustamine).
- 6) Millist lapse väärkohtlemisega seonduvat teavet KOV kogub ja kuidas ta seda teeb (lapse kodu/vanema/muu koha külastus, vestlus lapsega/vanema(te)ga/veel kellegagi (kellega?), asjakohaste järelepärimiste esitamine (kellele?), lapse abivajaduse hindamise läbiviimine jm);
- 7) Millist lapse väärkohtlemisega seonduvat teavet esitab perekonnaasja lahendavale kohtule KOV; kas see teave on juhtumipõhiselt väga erinev?
- 8) Kas kohtu ootused KOVile lapse väärkohtlemise kohta esitatava teabe osas on Teie jaoks selged või oleks vaja neid ootusi täpsustada?
- 9) Niipalju kui Teie kogemusest lähtub: Kas ja kuidas arvestab kohus Teie arvates lapse väärkohtlemisega sisulist lahendit tehes – kas see mõjutab hooldusõigust ja suhtluskorda?
- 10) Kuidas, milliste meetoditega ja milliste põhimõtete alusel selgitatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades välja lapse huvid? Mil määral kasutatakse/olete ise kohtule esitanud taotluse kohtupsühhiaatria-kohtupsühholoogia kompleksspektiiviks?
- 11) Millest lähtute olukordades, kus lapse huvid ja lapse arvamus ei ole omavahel kooskõlas? Või kui lastekaitsetöötja ja lapse esindaja seisukohad lapse huvide kohta ei ole omavahel kooskõlas?
- 12) Kas ja kuidas lapse huvide väljaselgitamisel arvestatakse vanemate seisukohtadega?
- 13) Kuidas Teie kogemuse põhjal tagatakse lapse väärkohtlemise juhtumitega seotud perekonnaasjades menetluse lapsesõbralikkus?
 - a) Millised on lapsesõbraliku menetluse tunnused?
 - b) Millised raskused lapsesõbralikkuse menetluse tagamisel esinevad?

- c) Millised on osapoolte rollid ja ootused selles sh kuivõrd need erinevad?
 - d) Kas ja kuidas saaks perekonnaasjade menetlust (veel) lapsesõbralikumaks muuta?
- 14) Mida saaks teha, et väärkoheldud lapsed oleksid perekonnaasjades praegusest paremini kaitstud?
- a) kas ja mida saaks praegusest paremini teha kohtud, lastekaitsetöötajad, lapse esindajad;
 - b) kas ja mida saaks üldiselt paremini teha.

IV Poliitikakujundajad*

Teilt palusime intervjuud, kuna töötate meie uuringu teemaga seonduvas valdkonnas poliitikakujundajana.

Kui kaua Te täpsemalt selles valdkonnas töötanud olete?

Kuidas kirjeldate oma töist kokkupuudet lapse peresisese väärkohtlemise väljaselgitamisega ja selle mõju hindamisega?

1. Mida Te isiklikult defineerite lapse väärkohtlemisena?
2. Kas lapse väärkohtlemiseks peaks Teie arvates lugema näiteks ka:
 - perevägivalda, mille otseseks adressaadiks laps ei ole? perevägivalla pealtnägemist?
 - lapse vanemast võõrandamist?
 - lapse hooletusse jätmist?
3. Kui heal tasemel on Teie arvates Eestis lapse õiguste kaitse kohtu- ja lastekaitsemenetluses? Milliseid probleeme selles valdkonnas näete?
4. Mis meil selles valdkonnas on viimaste aastate jooksul paranenud?
5. Kas ja kuidas tuleks menetluses käsitleda lapse vanemast võõrandamist ning milliseid probleemkohti selle juures näete?
6. Mida saaks teha, et väärkoheldud lapsed oleksid perekonnaasjades praegusest paremini kaitstud?
 - kas ja mida saaks praegusest paremini teha kohtud, lastekaitsetöötajad, lapse esindajad;
 - kas ja mida saaks üldiselt paremini teha.

*Poliitikakujundajate küsimustikku täiendatakse välisriikide analüüsi põhjal